

**ATVIRŲ DUOMENŲ EKOSISTEMOS PILOTINIS PROJEKTAS.
SAULĖ GABRIELĖ PETRAITYTĖ, 2019 VASARIS**

TURINYS

- 1. KODĖL DAR NĖRA VEIKIANČIOS EKOSISTEMOS LIETUVOJE?**
- 2. (EKO)SISTEMA ŠIANDIEN**
- 3. EKOSISTEMA, KURIOS SIEKIAME**
- 4. DATA TEAM PILOTINIO PROJEKTO VEIKLOS SRITYS**
- 5. DATA TEAM: EDUKACIJA**
- 6 .DATA TEAM: KOMUNIKACIJA. DATA BOARD**
- 7. DIGITAL LITHUANIA MEETUP: OPEN DATA**
- 8. APIBENDRINIMAS**

1. KODĖL DAR NĖRA VEIKIANČIOS EKOSISTEMOS LIETUVOJE?

Esminės problema, su kuria susiduria Lietuva, kodėl dar nėra veikiančios atvirų duomenų ekosistemos yra valstybės palaikymo nebuvimas nacionaliniu lygiu.

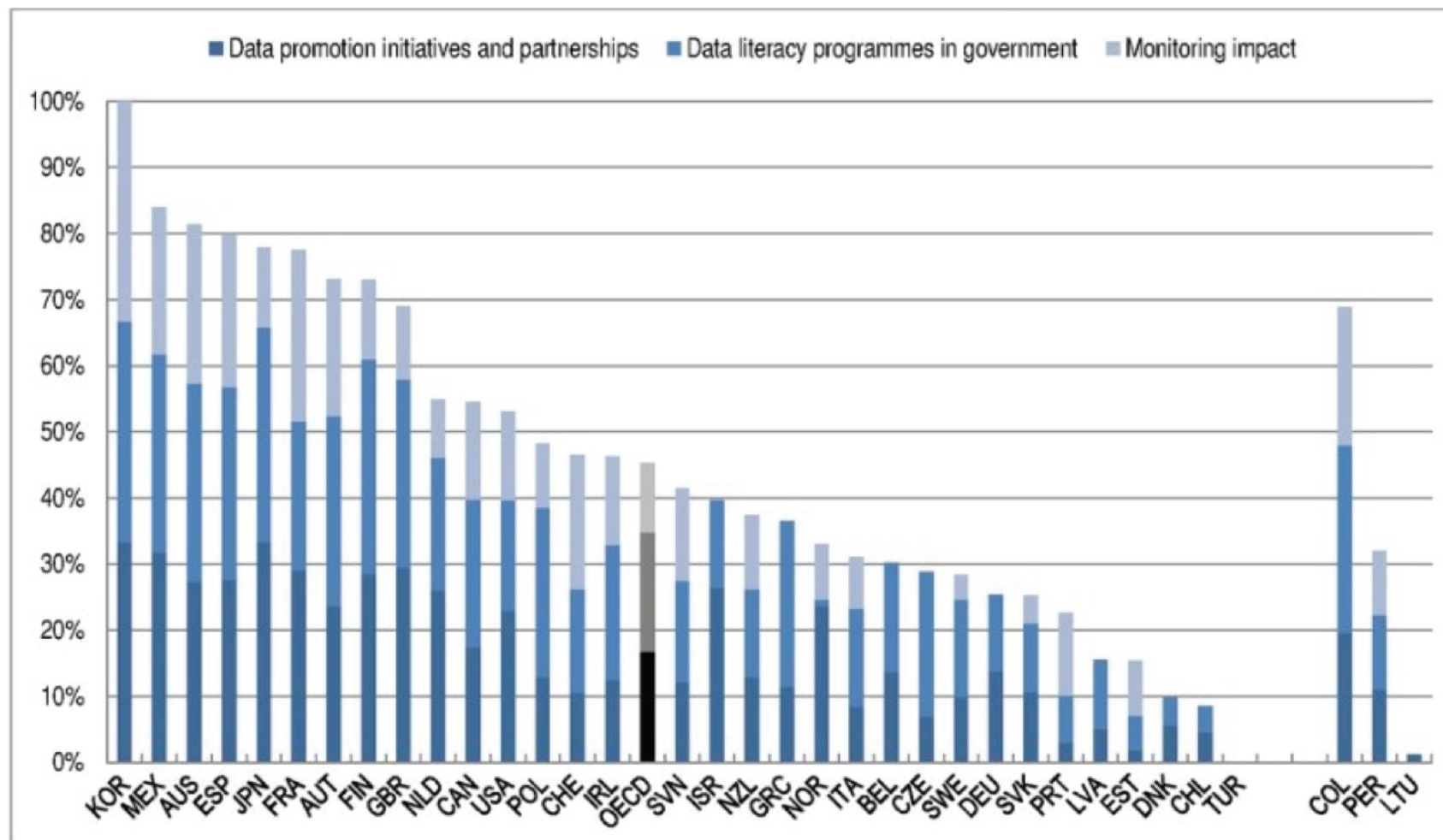
Pagal OECD 2018 atliktą tyrimą¹ Lietuvoje nevyksta duomenų raštingumo programa valstybės darbuotojams ir neatliekamas duomenų kuriamos naudos monitoringas. Tai yra blogiausias rodiklis Europoje. Apie duomenų atvėrimą, kaip apie darbo priemonę, turi suprasti visi darbuotojai, dirbantys su bet kokiais duomenimis- šiandien duomenys yra neatsiejama kompiuterinio raštingumo dalis.

Tokio raštingumo nebuvimo pasekmė- žemas duomenų brandos lygis: 91% atvertų duomenų šiandien yra uždaro fomato (pdf arba xml), kuris netinka mašininiui nuskaitymui; 64% duomenų yra įkelti tik vieną kartą (pasenę ir neaktualūs).²

Turėdami žemo brandos lygio duomenis neišnaudojame atvirų duomenų teikiamo potencialo skaidrumui, verslui ir viešojo sektoriaus efektyvumui.

²Ar užtikrinamas viešojo sektoriaus turimų duomenų atvėrimas, Valstybinio audito ataskaita, 2016

Figure 0.5. OECD OURdata Index Pillar 3: Government support for data reuse

¹ OECD, Open Government Data Report, 2018

2. (EKO)SISTEMA ŠIANDIEN

Atvirų duomenų ekosistema susidaro iš dviejų esminių dalių ir santykių tarp jų: **duomenų kūrėjų** (viešojo sektoriaus) ir **duomenų naudotojų** (mokslo, verslo, visuomenės ir to paties viešojo sektoriaus).

Šiandien Lietuvoje atvirų duomenų kūrėjų brandos lygis yra labai skirtingas, priklausomai nuo institucijos motyvacijos, IT skyriaus, duomenų raštingumo. Duomenų kūrėjai turėtų tarpusavyje dalintis patirtimi, duomenimis, bendradarbiauti vykdam *data-driven* projektus, tačiau kol kas tai nevyksta. Kiekviena institucija, šiandien atverianti duomenis, turi savo atskirą portalą. Siekiameybė- kad kiekviena institucija turėtų savo portalą arba metaduomenis, kurie būtų susieti su centralizuotu valstybės portalu (kurį mes šiandien turime, bet jo kokybė neatitinka standartų). Per šį portalą duomenis pasiekia duomenų naudotojai, tarpusavyje duomenimis kuriantys pasiūlą ir paklausą.

Vienas iš svarbiausių ekosistemos elementų³, kurio Lietuvoje dar neturime- **komanda**, tarpininkaujanti tarp duomenų kūrėjų ir naudotojų. Ji reikalinga tam, kad galėtų įvertinti paklausą iš vartotojų pusės ir tuo pačiu atlikti poveikio monitoringą. Tuo tarpu kartu su duomenų kūrėjais ši komanda vykdo duomenų raštingumo edukaciją ir padeda atskiroms institucijoms kokybiškai atverti duomenis pagal poreikio rezultatus. Taip pat ši komanda vykdo teisinius, strateginius, komunikacinius ir techninius procesus, susijusius su atvirų duomenų ekosistema.

Šiandien šios komandos pareigas iš dalies atlieka IVPK, tačiau dėl žmogiškųjų resursų trūkumo procesai nevyksta arba vyksta per lėtai ir neužtikrina duomenų atvėrimo kokybės.

³ THE ODI, <https://theodi.org/article/how-to-plan-and-budget-an-open-data-initiative/>

VIEŠASIS SEKTORIUS

POLITIKOS FORMAVIMAS

EIMIN

**SKAITMENINĖS
DARBOTVARKĖS
DEPARTAMENTAS**

[TBC: DATA TEAM]

TEISINIS REGULIAVIMAS⁴

>TEISĖS GAUTI INFORMACIJĄ Į.
>IT IŠTEKLIŲ VALDYMO Į.
>DUOMENŲ ATVĖRIMO REKOM.
>ATLYGINIMO UŽ VALSTYBĖS
REGISTRĄ TVARKOS APRAŠAS
>ATVIROS VYRIAUSYBĖS
INICIATYVA

TĘSTINUMAS

>FINANSINIS MODELIS
>STRATEGIJA

ATVĖRIMO VYKDYMAS

IVPK

**IT IŠTEKLIŲ
DEPARTAMENTAS**

ADM + ADP

ESFA> 2.6 mln > PWC

> MODELIS (STRATEGIJA)

> NAUJAS PORTALAS

+ esamo portalo priežiūra

STEBĖSENA

>GLOBALIAI: OECD, ODB, ETC
>LOKALIAI: EKONOMINIO
POVEIKIO VERTINIMAS

TECH. PAGALBA

>KOKYBĖS UŽTIKRINIMAS
>DUOMENŲ UŽKLAUSA:
PRIEIGA BĖ PORTALO

DUOMENŲ SAVININKAI

SAVIVALDOS

VILNIUS, KAUNAS, REGIONAI

INSTITUCIJOS

AKTUALŪS DUOMENYS: RC,
E-SVEIKATA, ADRESAI, MIŠKAI,
RINKIMAI, ETC

5 ADM PARTNERIAI

VDI, NMA, VIC, ŠITC, LDB

**INDIVIDUALŪS
PORTALAI**

**GOV DATA
PARTNERYSTĖS**

>DALINIMASIS PRAKTIKA
>DALINIMASIS DUOMENIMIS

**RAŠTINGUMAS
(DATA LITERACY)**

>KAIP, KODĖL, KOKIUS
DUOMENIS ATVERTI

NAUDOTOJAI

BENDRUOMENĖ

MEET-UP'ai, HACKATHONAI

MOKSLAS

KTU, VU, VGTU, VDU

VERSLAS

STARTUPAI, AI

ŽINIASKLAIDA

DATA BOARD

>ATVĖRIMO KOKYBĖS
PRIEŽIŪRA
>PRIORITETIZAVIMAS
>DATA TEAM PRIEŽIŪRA

CITIZEN EMPOWERMENT

>MOKYMO PROGRAMOS
>KOMUNIKACIJA

atsakinga šalis

kuo užsiima

kuo galėtų užsiimti

⁴ <https://ivpk.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/atvirieji-duomenys>

3. EKOSISTEMA, KURIOS SIEKIAME

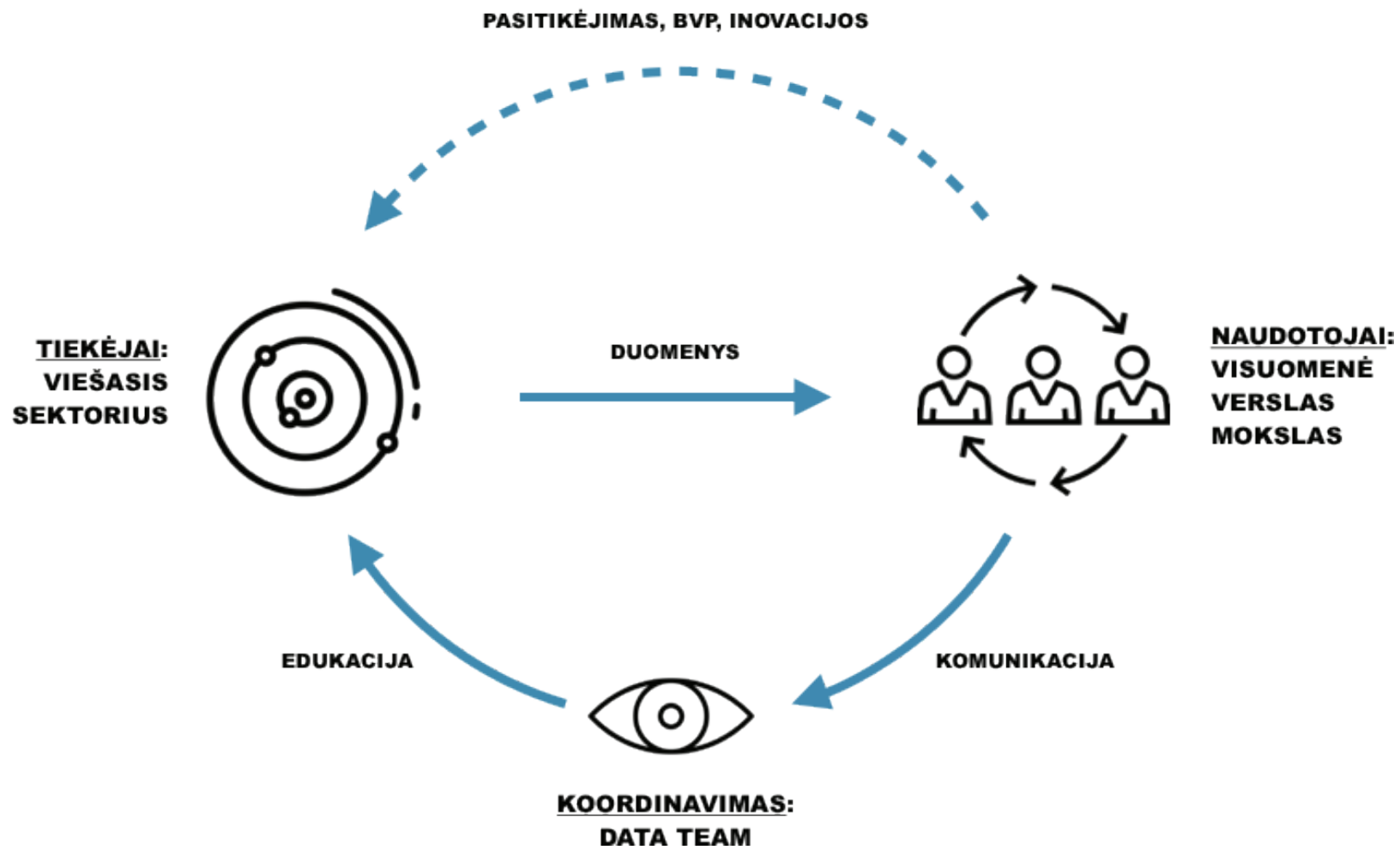
Tam, kad galėtų veikti duomenų atvėrimo ekosistema, būtinas atsakomybės prisiėmimas nacionaliniu lygiu (*Data Team*- duomenų komanda).

Projekto metu nuspręsta išsigininti konkrečias veiklos sritis, kurias komanda turėtų koordinuoti, ir atlikti šių sričių pilotinius projektus.

Pagrindinės **Data Team** veiklos sitys:

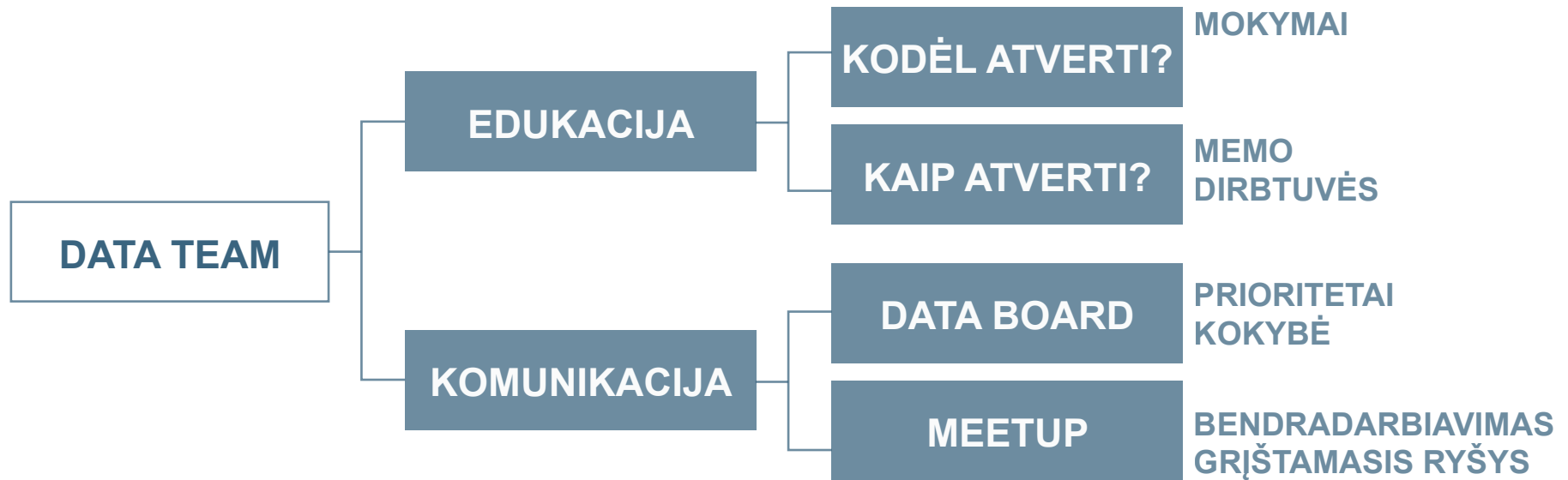
-**edukacija** (skirta gerinti viešojo sektoriaus duomenų raštingumą, skatinti *data-driven* kultūrą, atsakyti į kylančius atvėrimo techninius klausimus, konsultuoti konceptualiais atvėrimo klausimais).

-**komunikacija** (skirta bendravimui tarp skirtingų suinteresuotų šalių, duomenų naudotojų poreikio įvertinimui, komunikavimui į išorę dėl projekto vykdymo, galimiems bendradarbiavimo projektams (pvz. tarp viešojo sektoriaus ir akademijos), gerosios praktikos dalijimuisi tarp viešojo sektoriaus institucijų ir pan.

Atvirų duomenų ekosistemos schema

4. DATA TEAM PILOTINIO PROJEKTO VEIKLOS SRITYS

5. DATA TEAM: EDUKACIJA

Edukacija yra esminis kriterijus, nuo kurio prasideda sėkmingas ir kokybiškas duomenų rinkimas. Pradėjus duomenis kaupti stuktūriškai ir pagal standartus, juos atverti yra daug paprasčiau ir tokie duomenys yra daug lengviau pritaikomi kitoms sritims.

Edukacijos srityje pilotinio projekto metu išryškėjo dvi pagrindinės edukacijos programos kryptys:

- **kodėl** reikia atverti duomenis: tai pirmas žingsnis, skatinantis kokybišką duomenų rinkimą. Jo metu yra rengiami mokymai viešojo sektoriaus atstovams, kurie yra mažai pažengę duomenų atvėrimo klausimu. Pagrindinis tikslas- motyvuoti pradėti atverti ir parodyti, kad duomenų atvėrimas yra daug paprastesnis procesas, nei dažnai atrodo. Veikla vykdoma dirbtuvių / pristatymų forma.
- **kaip** atverti duomenis: tai sekantis etapas, kai viešojo sektoriaus institucija jau nori pradėti atverinėti, tačiau nežino, nuo ko pradėti. Į techninį atvėrimo etapą įeina dirbtuvės ir interaktyvaus memo (atmintinės) sukūrimas remiantis Europos atvirų duomenų portalo ir Barselonos miesto metodologijomis.

What is open data?

Open data is **data** that **anyone** can **access**, **use** and **share**. Governments, businesses and individuals can use open data to bring about social, economic and environmental benefits.

In this module we'll explore the following:

- ✓ What is open data?
- ✓ What is data?
- ✓ What makes data open?
- ✓ Why do we need open data?

Main menu

Main menu

Module 1

What is open data?

Module 2

Unlocking value from open data

Module 3

Open data. Agent of change.

Module 4

Why do we need to license?

Module 5

What makes quality open data?

Module 6

Measuring success for open data

Module 7

Why should we worry about sustainability?

6. DATA TEAM: KOMUNIKACIJA. DATA BOARD

Komunikacija yra sekantis žingsnis po edukacijos, kurios nebuvimo atveju ypač nukenčia atvirų duomenų kokybė. Technologijos keičiasi greitai ir dažnai viešasis sektorius technologijų srityje yra pasekėjų grupėje, bet ne lyderių. Tam, kad atvirų duomenų ekosistema vyktų sklandžiai ir remtųsi technologijomis, aktualiomis šiandien, būtinas bendradarbiavimas tarp viešojo sektoriaus (duomenų tiekėjo) ir verslo, akademijos bei visuomenės (duomenų naudotojų).

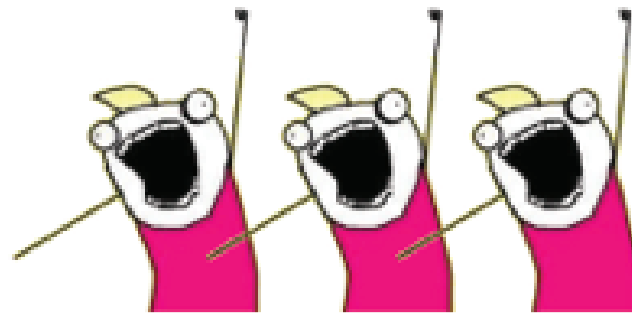
Tam, kad įvyktų produktyvus dialogas tarp skirtingų suinteresuotų šalių projekto metu buvo suburtas **Data Board** (nevyriausybinių patariamasis organas), skirtas aptarti visiems aktualiems duomenų atvėrimo klausimams ir padėti juos spręsti, kol nacionaliniu lygiu nėra pakankamai resursų.

Data Board šiuo metu aktualiausi iššūkiai- prioritetų klausimas, skirtas identifikuoti reikalingiausiems duomenų rinkiniams, bendradarbiavimas tarp viešojo sektoriaus institucijų ir akademijos (numatomos bendros dirbtuvės duomenų rinkinių tvarkymui 2019 balandį), grįžtamasis ryšys ir kokybiniai kriterijai šiuo metu vykstančiam atvirų duomenų portalo projektui (ADP ir ADM, vykdomiems IVPK) ir pan.

KO MES NORIM?

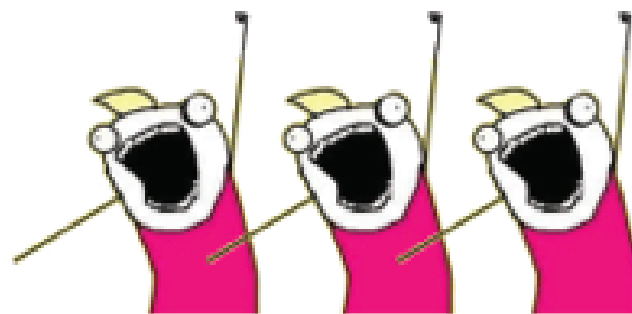
DUOMENŲ!

KOKIŲ?

VISOKIŲ!

7. DIGITAL LITHUANIA MEETUP: OPEN DATA

Projekto rėmuose surengtas **Digital Lithuania Meetup: Open Data**.⁶ Jo tikslas - atvirai kalbėtis apie duomenų atvėrimo ekosistemą Lietuvoje. Renginio pranešėjai, viešojo sektoriaus įstaigų vadovai ir startuolių įkūrėjai, diskutavo apie atvirų duomenų naudą, sėkmės istorijas ir iššūkius. Buvo aptartos duomenų atvėrimo iniciatyvos Lietuvos viešajame sektoriuje. Renginio metu taip pat vyko dvi diskusijos:

1. Kodėl mums reikia atvirų duomenų? Ko trūksta, kad jie būtų atverti iš valstybės pusės?

Panelinės diskusijos dalyviai: Registrų centro direktorius Saulius Urbanavičius, Seimo narys Virgilijus Poderys, Transparency International vadovas Sergejus Muravjovas, VU MIF dėstytojas Valdas Rapševičius.

Diskusijos metu daugiausiai diskutuota apie tai, ar reikia, ar nereikia atvirų duomenų teisinės reguliacijos; taip pat apie tai, kad valstybėje labiausiai trūksta reikia atvirų duomenų koordinatoriaus nacionaliniu būdu (EIMin tam šiuo metu ruošiasi); apie tai, kad reikia kelti duomenų raštingumą („*atvirumas turi būti kiekvieno politiko DNR*”- V. Poderys). Taip pat Registrų centras paskelbė, kad ruošiasi atverti 150 rinkinių ir prašo pagalbos iš visų duomenų naudotojų padedant įsivertinti prioritetus.

2. Duomenų atvėrimo viešajame sektoriuje sėkmės istorijos: kodėl ir kaip pavyko atsiverti duomenis?

Panelinės diskusijos dalyviai: Lietuvos Energijos Inovacijų vystymo departamento vadovas Vytautas Kieras, Vilniaus CTO Eglė Radvilė, VĮ „GIS-Centras“ Erdvinės informacijos infrastruktūros skyriaus vedėja Giedrė Beconytė, programuotojas ir atvirų duomenų entuziastas Mantas Zimnickas.

Diskusijos metu kalbėta, kad atvėrimą institucijose geriausiai motyvuoja duomenų atvėrimo naudos iškomunikavimas visuose lygiuose (t.y. vadovams ir pan); ir kad svarbiausia duomenis atverti verslui, kad verslas kurtų pridėtinę vertę, tada greičiausiai matosi nauda. Taip pat duomenų atvėrimas padeda įstaigos veiklos efektyvumui ir skaidrumui. Lietuvos Energija atveria savo duomenis nes suprato, kad turi duomenų, tačiau ne visada žino, ką su jais geriausia galima padaryti, todėl sukūrė *sandbox* (pasiūlymams iš išorės). Pokalbio resume ir atsakymas į reguliacijos nebuvimo klausimą- chaosas iniciatyviam duomenų atvėrimui yra gerai: galima atverti greitai ir reikia tuo naudotis.

⁶ Diskusijos video medžiaga: <https://www.15min.lt/verslas/video/kodel-mums-reikia-atviru-duomenu-152712>

8. APIBENDRINIMAS

Tam, kad sklandžiai veiktų atvirų duomenų ekosistema yra būtinas nacionalinio koordinatoriaus vaidmuo. Tuo tikslu Ekonomikos ir inovacijų ministerijoje yra kuriamas **Data Team** vaidmuo. Kurk Lietuvai projekto rėmuose analizujamos *Data Team* veiklos sritys ir pilotuojami tokių veiklų veikimo modeliai. Pagrindinės pilotuojamos sritys- edukacija ir komunikacija.

Edukacijos programoje siekiama kelti valstybės tarnautojų raštingumą kuriant mokymosi metodologiją ir vykdant dirbtuves;

Komunikacijos srityje vykdomas *Data Board* (nevyriausybinis patariamasis organas, skirtas bendradarbiavimui ir kokybės priežiūrai) bei *Digital Lithuania Meetup: Open Data*, skirtas komunikacijai ir bendradarbiavimui su plačia duomenų naudotojų grupe.

SAULĖ GABRIELĖ PETRAITYTĖ

saule.petraityte@kurklit.lt

Kurk
Lietuvai

**EKONOMIKOS
IR INOVACIJŲ
MINISTERIJA**

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa